

MAKTABGACHA TA'LIM VA TARBIYA DAVLAT STANDARTINING ASOSIY TAMOIYILLARI

Avazova Roziyaxon Yangiboy qizi,

Urganch RANCH texnologiya universiteti "Pedagogika" mutaxassisligi magistratura yo'nalishi talabasi.

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 9-fevral 2026-yil

Tasdiqlandi: 11-fevral 2026-yil

Jurnal soni: 17-B

Maqola raqami: 49

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v17i.1491>

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/

KEYWORDS

maktabgacha ta'lim tizimi, tashkilot, yosh avlod, intellektual, estetik, jismoniy va ma'naviy salohiyat, maktabga tayyorgarlik, takomillashtirish.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada mamlakatda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish va rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, shuningdek, yosh avlodning intellektual, estetik, jismoniy va ma'naviy salohiyatini oshirish choralari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada maktabgacha ta'lim tizimida amalga oshirilgan ishlar hamda bugungi va kelajagi uchun bo'layotgan samarali o'zgarishlar haqida fikr yuritilgan. Maktabgacha ta'lim uzluksiz ta'limning boshlang'ich qismi hisoblanadi. U bolaning sog'lom va rivojlangan shaxs bo'lib shakllanishini ta'minlaydi. Ushbu maqolada bolalarning o'qishga bo'lgan ishtiyoqini uyg'otishi va shu kabi mavzular yoritib berilgan. Maktabgacha ta'lim bolalar hayotidagi eng muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Chunki, aynan shu davrda bolaning intellektual, emotsional va jismoniy rivojlanishi uchun poydevor yaratiladi. Mamlakatimizda kecha maktabgacha ta'lim tizimi kamroq ahamiyatga ega bo'lsa, bugun bu soha davlatimiz siyosatining ajralmas qismiga aylangan. Kelajakda esa maktabgacha ta'limning roli yanada muhimlashib, har bir bolaga zamonaviy bilim va ko'nikmalarni oshirish imkoniyatini beradigan kompleks tizimlar yaratilishi kutilmoqda.

Kirish. Dunyo miqyosida ham, mamlakatimizda ham yoshlarning qobiliyatlari, iste'dodlari, ichki salohiyati va individual psixologik xususiyatlarini o'rganish tendentsiyasi tobora ortib bormoqda. Yosh avlodning shaxs va subyekt sifatida shakllanishi, ularning intellektual rivojlanishi va ta'limdagi yutuqlarining yuksalishi maktabgacha ta'limdan boshlanadi. Bu jarayonni samarali tashkil etish va boshqarish ta'lim tizimining uzluksizligini ta'minlash uchun juda muhimdir, chunki yosh va toshqin odamlar bilan o'tkaziladigan pedagogik jarayon kelajakda ular kim bo'lishlari va qanday fuqarolik pozitsiyasini egallashlariga bog'liq.

Maktabgacha ta'lim bugungi kunda nafaqat ta'lim tizimining boshlang'ich bo'g'ini, balki jamiyat taraqqiyotining strategik omili sifatida e'tirof etilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim sohasini tubdan isloh qilish jarayonlari davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Bu borada qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar, jumladan, 2019-yilda tasdiqlangan "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonun hamda 2030-yilgacha maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi tizimning huquqiy, tashkiliy va metodik asoslarini mustahkamlashga xizmat qilmoqda¹.

Maktabgacha ta'lim davlat standarti esa ushbu jarayonning asosiy mezoniy hujjati bo'lib, u ta'lim mazmuni, sifat ko'rsatkichlari, pedagogik yondashuvlar va bolalarning rivojlanishiga qo'yiladigan talablarni belgilab beradi. Davlat standarti orqali bolalarning yosh va individual xususiyatlarini inobatga olgan holda, ularning har tomonlama – intellektual, nutqiy, ijtimoiy-emotsional, jismoniy va estetik rivojlanishini ta'minlash maqsad qilinadi.

Shuningdek, zamonaviy pedagogika nazariyasida maktabgacha yosh davri shaxs rivojlanishining eng muhim va mas'uliyatli bosqichi sifatida talqin etiladi. Mashhur pedagog va psixolog olim Lev Vygotskiy ta'kidlaganidek, bolaning yaqin rivojlanish zonasi aynan ijtimoiy muhit va to'g'ri tashkil etilgan ta'lim jarayonida kengayadi². Demak, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida yaratilgan pedagogik muhit bolaning kelajakdagi o'quv muvaffaqiyatlari va shaxsiy kamolotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar asrida maktabgacha ta'lim oldiga qo'yilayotgan talablar ham tubdan o'zgarmoqda. Endilikda bolalarni faqat maktabga tayyorlash emas, balki ularni mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish, ijodkorlik, kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish muhim vazifa sifatida qaratilmoqda. Shu bois maktabgacha ta'lim va tarbiya davlat standarti insonparvarlik, demokratik tamoyillar, shaxsga yo'naltirilganlik va uzluksizlik prinsiplari asosida ishlab chiqilgan.

Adabiyotlar tahlili. O'zbekiston Respublikasida 2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi (№ PP-4312, 2019-yil 8-may) ishlab chiqilgan. Konsepsiya O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'limni rivojlantirishning maqsadlari, vazifalari, ustuvorliklari va o'rta va uzoq muddatli bosqichlarini belgilaydi hamda maktabgacha ta'limni rivojlantirishga qaratilgan dasturlar va kompleks chora-tadbirlarni ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qiladi³. Ushbu maqsadlarga erishishda maktabgacha ta'lim muassasalarida yosh avlodning intellektual, estetik, jismoniy va ma'naviy salohiyatini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni takomillashtirish alohida ahamiyatga ega. Shuning uchun o'qituvchilar muqarrar ravishda jamiyatning yosh avlodni tarbiyalash bo'yicha ijtimoiy mandatining asosiy agentlariga aylanadilar.

Bugungi texnologiya va axborot jarayonlari dunyosida maktabgacha ta'limni isloh qilish, mukammal shaxsni tarbiyalash va ularga zamonaviy ta'lim berish ustuvor vazifalar hisoblanadi. Aynan maktabgacha ta'lim islohotida bolaning maktabga tayyorligi bilan belgilanadigan ta'lim sifatini oshirish juda muhim va zarurdir. Shuning uchun maktabgacha ta'limda ta'lim sifatini ta'minlashga zamonaviy yondashuvlar, boshqaruv, innovatsiyalar va axborot texnologiyalarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish yetakchilik ko'nikmalarini oshirish uchun juda muhimdir⁴.

O'zbekiston Respublikasining mustaqilligi maktabgacha ta'lim muassasalari oldida muhim vazifani – yangi demokratik davlat fuqarolarini tarbiyalashni qo'yadi. Bu maktabgacha ta'lim tizimi talablariga javob beradigan mutaxassislar, shuningdek, xalqaro standartlarga muvofiq nazariy bilimlarni tayyorlashni taqozo etadi. Shu bilan birga, maktabgacha ta'limni isloh qilishning asosiy shartlaridan biri bu yuksak ma'naviy va insoniy fazilatlarga ega va yetuk jamoa sifatida ishlaydigan mutaxassislar avlodini rivojlantirishdir. Bu zamonaviy talab maktabgacha ta'limdan o'quvchilarni axloqiy va ma'naviy jihatdan yetuk shaxslar qilib tarbiyalash vazifasini bajarishini talab qiladi. Maktabgacha ta'lim ma'murlari va o'qituvchilari oldida turgan eng muhim vazifalardan biri erkin fuqarolik va erkin shaxslarni rivojlantirishdir. Shu ma'noda, har tomonlama rivojlangan shaxsni tarbiyalash, avvalo, o'qituvchilardan katta mahorat va mas'uliyatni talab qiladi. O'qitish va ustozlik san'ati uchun tayyor shablon yo'q. Bu san'atni o'zlashtirish uchun katta kuch, ijodkorlik va ko'p yillik tajriba talab etiladi⁵.

Pedagogik jarayonning yosh xususiyatlariga mos tashkil etilishi masalasi mashhur pedagog olim Shalva Amonashvili tomonidan ham chuqur o'rganilgan. Uning "В школу – с шести лет" asarida maktabga tayyorgarlik jarayonida bolalarning psixologik va fiziologik

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida 2030-yilgacha maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori, 2019-yil 13-may, 4312-sonli PQ.

² Lev Vygotskiy. Pedagogik psixologiya. – Moskva: Pedagogika, 1991.

³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida 2030-yilgacha maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori, 2019-yil 13-may, 4312-sonli PQ.

⁴ Амонашвили Ш.А. В школу – с шести лет. – М.: "Педагогика", 1986. – 176 с.

⁵ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari. – Toshkent, 2020.

xususiyatlarini inobatga olish, ta'limni insonparvarlik tamoyillari asosida tashkil etish zarurligi ta'kidlanadi⁶. Bu fikrlar maktabgacha ta'lim va tarbiya davlat standartida belgilangan shaxsga yo'naltirilgan yondashuv tamoyili bilan hamohangdir.

Metodologiya. Mazkur tadqiqotda maktabgacha ta'lim va tarbiya davlat standartining asosiy tamoyillarini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish maqsadida kompleks yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida normativ-huquqiy hujjatlar, xususan, maktabgacha ta'lim sohasiga oid davlat qarorlari va qonunlar, shuningdek, pedagogik va psixologik adabiyotlar o'rganildi hamda qiyosiy-tahliliy usul asosida umumlashtirildi.

Ishda tizimli yondashuv metodi qo'llanilib, maktabgacha ta'lim davlat standarti yaxlit pedagogik tizim sifatida ko'rib chiqildi. Analiz va sintez metodlari yordamida uning asosiy tamoyillari mazmun-mohiyati ochib berildi. Shuningdek, pedagogik kuzatuv, nazariy modellashirish va umumlashtirish usullari orqali davlat standartining ta'lim sifati va bolalar rivojlanishiga ta'siri asoslab berildi.

Tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasi, uzluksizlik tamoyili hamda zamonaviy pedagogik innovatsiyalar tashkil etadi. Shu asosda maktabgacha ta'lim jarayonini takomillashtirishning ilmiy-amaliy yo'nalishlari belgilab berildi.

Natijalar. O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimini tubdan isloh qilish bo'yicha keng ko'lamli sa'y-harakatlar natijasida mamlakatdagi maktabgacha ta'lim muassasalarining ilmiy va pedagogik tuzilmasi tubdan o'zgartirildi. Ular zamonaviy o'quv dasturi va moddiy-texnik infratuzilmaga asoslangan bo'lib, ta'lim muassasasi sifatida samarali faoliyat yuritmoqda. Maktabgacha ta'lim tizimining pedagogik va psixologik asoslarini, davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlarini va ularning muqobil shakllarini, maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini tashkil etishning huquqiy va me'yoriy asoslarini, global boshqaruv amaliyotlarini va ularni ta'lim jarayoniga qo'llashni o'rganish, shuningdek, chora-tadbirlarni aniqlash va ularni amaliy qo'llash jadallashtirilmoqda.

Shu munosabat bilan mamlakatimizda bir qator loyihalar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik palatasi tomonidan 2019-yil 16-dekabrda qabul qilingan "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi O'RQ-595-sonli qonun maktabgacha ta'lim va tarbiyaning asosiy tamoyillarini belgilaydi. Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

- Har bir bola uchun maktabgacha ta'lim va tarbiyaning mavjudligi;
- Har bir bolaning iste'dodi, moyilligi va qobiliyatlarini rivojlantirish uchun teng imkoniyatlar;
- Maktabgacha yoshdagi bolalarni o'qitish, tarbiyalash va sog'lomlashtirishning birligi, oila va maktabgacha ta'lim muassasasining ta'limiy ta'siri;
- Maktabgacha yoshdagi bolalarni o'qitish va tarbiyalashni uyq'unlashtirish;
- Bola shaxsini rivojlantirishga shaxsga yo'naltirilgan yondashuv;
- Maktabgacha va umumiy o'rta ta'limning uzluksizligi va uzluksizligi;
- Ta'lim va tarbiyaning demokratik va dunyoviy tabiati;
- Ta'lim jarayonining shaffofligi va ochiqdligi;
- Maktabgacha ta'lim va tarbiya mazmuni, darajasi va hajmining maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanish xususiyatlari va sog'liqni saqlash holatiga muvofiqligi⁷. Maktabgacha ta'lim tizimida ta'lim sifati o'qituvchilar va xodimlarning kasbiy rivojlanishining o'ziga xos xususiyati bo'lib, u hozirgi vaqtda iqtisodiy rivojlanish talablariga muvofiq o'z kasbiy faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshiradigan mutaxassislarining qobiliyati va faoliyati bilan belgilanadi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim faoliyatining sifati nafaqat ta'lim jarayonini rejalashtirish va amalga oshirishga, o'quv dasturining mazmuniga, balki bolalar tomonidan mustaqil ravishda egallangan bilim, ko'nikma va qobiliyatlarga ham bog'liq. Maktabgacha ta'lim muassasalarida har tomonlama rivojlangan, aqliy va ma'naviy jihatdan rivojlangan, jismoniy va aqliy jihatdan faol bolalarni rivojlantirishning ahamiyati yosh avlodni o'qitish va tarbiyalash sifati bilan chambarchas bog'liq. Mamlakatimizda bu sohada amalga oshirilayotgan islohotlar insoniy fazilatlarini o'zida mujassam etgan va ularni yetuk mutaxassislar sifatida harakatga tayyorlaydigan ulkan ma'naviy qadriyatlarga ega. O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimini tubdan isloh qilish ta'lim jarayonining barcha shakllarini eng qulay va samarali tarzda tashkil etishni, ularni shaxsiy rivojlanishga, o'quvchilarning dunyoqarashi, qobiliyatlari va jamiyat uchun zarur bo'lgan faoliyatlarini rivojlantirishga qaratishni talab qiladi. O'qituvchi ishining ko'p qirrali

tabiati, uning qobiliyatlari, ijodkorligi va qat'iyligi, shuningdek, o'quvchilarni har tomonlama rivojlangan shaxs sifatida rivojlantirish davlat siyosati darajasidagi eng dolzarb masalalar qatoriga kiradi. Pedagogik mahoratga ega o'qituvchi - bu ta'limdagi qiyinchiliklarni yengib o'tishga qodir, yosh avlodning ma'naviy dunyosini tushunadigan, ularning his-tuyg'ularini his qila oladigan va bolaning ichki dunyosiga sezgir bo'lgan hurmatli rahbardir. Mustaqil O'zbekistonda o'qituvchilik kasbi yuksak qadrlanadi va hurmatga sazovor bo'ladi, o'qituvchilar esa katta mas'uliyat yuklaydi.

Bugungi kunda o'zining fidoyi mehnati bilan yosh avlod ta'limi va tarbiyasi sifatini oshirishga katta hissa qo'shayotgan ijodkor o'qituvchilar, olimlar va tadqiqotchilar soni yildan-yilga ortib bormoqda. Bugungi kunda kasbiy rivojlanish jarayonida o'qituvchilar o'zlarining pedagogik va psixologik tayyorgarligini, bilimlarini, mulokat qobiliyatlarini, zamonaviy fan sirlaridan xabardorligini, axborot va kommunikatsiya ko'nikmalarini va milliy psixologik omillarni oshirishlari kerak. Faqat yuqori malakali, malakali o'qituvchilar milliy orzuni ro'yobga chiqaradigan barkamol rivojlangan shaxslarni tarbiyalay oladilar. Fan insonni buyuklikka olib boradi. Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish va rivojlantirishda ushbu sohadagi tajribani tahlil qilish va umumlashtirishga, mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish istiqbollari muvofiq ta'lim tizimini takomillashtirish va yanada rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu bilan birga, ta'lim muassasalarining resurs, kadrlar va axborot bazalari yanada mustahkamlanmoqda, ta'lim jarayoni yangi o'quv-metodik materiallar va ilg'or pedagogik texnologiyalar bilan to'liq ta'minlanmoqda. Xalqaro standartlarga javob beradigan maktabgacha ta'lim muassasalari yaratilmoqda va rivojlantirilmoqda. Hozirgi vaqtda maktabgacha ta'lim tizimida ishlaydigan o'qituvchilarning malakasini oshirish tendentsiyasi quyidagicha kuzatilmoqda:

-yuqori sifatli ta'lim jarayonini tashkil etishda pedagogik kompetensiyani rivojlantirish;

-ta'lim sifatini ta'minlashga zamonaviy yondashuvlarning asosiy poydevori o'qituvchilarning ta'limda turli boshqaruv, innovatsion.

Muhokama. Maktabgacha ta'lim va tarbiya davlat standarti nafaqat ta'lim mazmunini belgilovchi me'yoriy hujjat, balki bolalik davrining psixologik va ijtimoiy ahamiyatini e'tirof etuvchi konseptual asos hamdir. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inson shaxsining asosiy kognitiv, nutqiy va ijtimoiy ko'nikmalari aynan 3-7 yosh oralig'ida shakllanadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim bosqichida yaratilgan pedagogik muhit bolaning keyingi ta'lim bosqichlaridagi muvaffaqiyatini bevosita belgilaydi.

Davlat standartining muhim jihatlardan biri - kompetensiyaviy yondashuvni joriy etishdir. Endilikda bolalarning faqat bilim hajmi emas, balki ularni amaliy faoliyatda qo'llay olish ko'nikmalari ham asosiy mezon sifatida qaralmoqda. Masalan, kommunikativ kompetensiya (erkin muloqot qila olish), ijtimoiy kompetensiya (jamoadi ishlash, qoidalarga rioya qilish), shaxsiy kompetensiya (mustaqillik, o'zini boshqarish) kabi ko'rsatkichlar maktabga tayyorgarlik darajasini aniqlashda muhim o'rin tutadi.

Shuningdek, inklyuziv ta'lim tamoyillarining maktabgacha ta'lim tizimiga integratsiya qilinishi ham o'nggi yillardagi muhim yangiliklardan biridir. Bu yondashuv nogironlarni bo'lgan yoki alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bolalar uchun teng sharoit yaratishni nazarda tutadi. Natijada, maktabgacha ta'lim muassasalari nafaqat tarbiya va ta'lim maskani, balki ijtimoiy moslashuv muhitiga ham aylanmoqda.

Yana bir muhim jihat - raqamli texnologiyalarning maktabgacha ta'lim jarayoniga bosqichma-bosqich joriy etilishidir. Interaktiv metodlar, multimediali vositalar, rivojlantiruvchi o'yin dasturlari bolalarning qiziqishini oshirish bilan birga, ularning mantiqiy fikrlash va tasavvur doirasini kengaytirishga xizmat qilmoqda. Biroq bu jarayonda yosh xususiyatlarini inobatga olish va raqamli gigiyena qoidalarga rioya qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, ota-onalar bilan hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish ham davlat standarti samaradorligini ta'minlovchi omillardan biridir. Oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti o'rtasidagi uzviy hamkorlik bolada yagona tarbiyaviy muhitni shakllantiradi. Pedagoglar va ota-onalar o'rtasidagi muntazam muloqot, seminar-treninglar, maslahatlar ta'lim-tarbiya jarayonining uzluksizligini ta'minlaydi.

Maktabgacha ta'lim va tarbiya davlat standarti bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash, ta'lim sifatini kafolatlash hamda kelajak avlodni ijtimoiy faol, ma'naviy etuk va raqobatbardosh shaxs

⁶ Амонашвили Ш.А. В школу — с шести лет. — М.: "Педагогика", 1986. — 55 с.

⁷ Karimov I.A. Barkamol avlod orzusi. — T.: "Sharq" nashriyoti, 1999-y. — 248 b.

sifatida shakllantirishga xizmat qiluvchi kompleks tizim sifatida namoyon bo'ladi.

Xulosa. Yuqoridagilarga asoslanib, davlat va xususiy maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish masalasini alohida tadqiqot mavzusi sifatida o'rganish zarurati tug'iladi. Shunday qilib, ta'lim sifatini oshirish jarayonida insoniylik tamoyillariga asoslangan, yangi mazmun va mohiyatga ega, ijodkorlik va ijodkorlikka

intilishga to'la ta'lim yetuk shaxsni yetuklikka olib boradi. Natijada, O'zbekistonda amalga oshirilayotgan maktabgacha ta'lim islohotlari ta'lim maqsadini yangi yo'nalishga o'tkazdi. Bu ta'lim maqsadi butunlay yangilanganligini va tabiiyki, ham mazmun, ham pedagogik jarayon yangilanishi kerakligini anglatadi. Bu omil davlatimizning ijtimoiy siyosatini belgilab berganidek, shaxs manfaatlarini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida 2030-yilgacha maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori, 2019-yil 13-may, 4312-sonli PQ.
2. Mirziyoyev Sh.M. Biz buyuk kelajagimizni jasur va olijanob xalq bilan birgalikda quramiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 488 b.
3. Karimov I.A. Barkamol avlod orzusi. –T.: "Sharq" nashriyoti, 1999-y. –248 b.
4. Karimov I.A. Barkamol avlod –O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. – T.: "Sharq" nashriyoti, 1997-y. 9-bet.

5. Karimov I.A. Bizdan obod va ozod vatan qolsin. №2. – T.: "O'zbekiston" nashriyoti, 1996-y. – 380 b. 96-97 betlar.
6. Амонашвили Ш.А. В школу – с шести лет. – М.: "Педагогика", 1986 г. – 176 С. 55 с.
7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari. – Toshkent, 2020.
8. Лев Вйготский. Педагогик психология. – Москва: Педагогика, 1991.